

De stofomschrijvingscommissie voor het nieuwe examenonderwerp 'De koloniale relatie tussen Nederland(ers) en Nederlands-Indië', was maar klein: drie personen. De opdracht die de Cevo gaf was inhoudelijk niet zwaar, maar compositorisch des te ingewikkelder: leg de oude stofomschrijving Nederland en Indonesië uit 2001 langs de laatste vijf tijdvakken van De Rooy, en probeer er, met een beperkt budget en beperkte middelen, iets moois van te maken. Geschiedenisdocenten Genio Ruesen, Ad Oostveen en Maud Knook zijn met deze opdracht aan de slag gegaan. Als klankbord fungeerden vertegenwoordigers van de Cevo, het Cito, het VGN bestuur en de commissie havo/vwo.

JAN VAN OUDHEUSDEN
EN HANS POLS

'We hebben geworsteld om Indië bij De Rooy in te passen'

Gesprek met leden van de stofomschrijvingscommissie

We spraken af met de stofomschrijvingscommissie in Auberge Karel V te Utrecht. Een historische naam doet het voor dit soort gelegenheden altijd goed en bovendien ging in het rijk van Karel de zon nooit onder, en dan denk je al snel aan verre streken in de Oost. Goed, de zon scheen voor Karel niet in Indië, maar toch wel op andere plaatsen in Azië waar 'onze' VOC al snel zou opduiken. De vertegenwoordigers van de commissie waar we mee spraken lieten in ieder geval blijken naam en locatie te appreciëren.

Genio: 'Het zou het laatste examen worden in het oude stramien, maar dan wel in het licht van het rapport van de Commissie Historische en Maatschappelijke Vorming, beter bekend als de commissie-De Rooy. Daarom is er gekozen voor een herhaling van het oude Indië-thema, want het mocht ook niet te veel moeite kosten. Jeroen Touwen, de man van de wetenschap van de oude stofomschrijving, heeft alleen de screening gedaan. Hij zei: 'Deze stofomschrijving

is niet the state of the art, maar het is de vraag of je voor de klas perse de laatste wetenschappelijke inzichten nodig hebt'. Overigens kostte het wel moeite om een wetenschapper te vinden die dit werk wilde doen. Maar inhoudelijk heeft Jeroen geen bijdrage geleverd en je kunt hem dan ook geen commissielid noemen.'

De Rooy

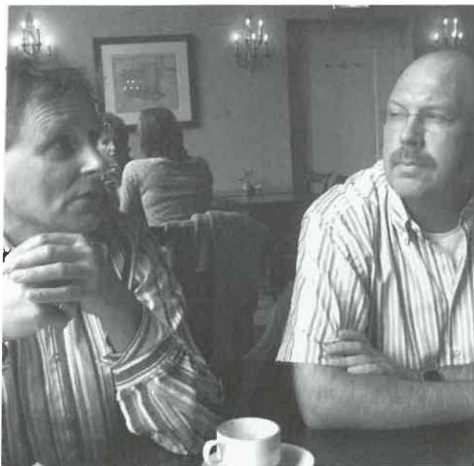
Ad: 'Je kunt deze stofomschrijving relateren aan de nieuwste wetenschappelijke inzichten óf kijken wat de meerwaarde is van de combinatie De Rooy met de oude stofomschrijving. Zo hebben we de crisis van de jaren dertig in kunnen passen.'

Genio: 'We hebben geprobeerd de oude stofomschrijving te plaatsen in de kenmerkende aspecten van de commissie De Rooy. En daarbij geprobeerd geen opgelegde verbanden te geven. Want dan krijg je alleen maar reproductie van de leerlingen bij het examen. Hun uitleg is dan geen inzicht, maar

slechts een uit het hoofd geleerde verklaring.'

Ad: 'Dat is ook de reden waarom er in de stofomschrijving geen vraagstelling staat. Leerlingen moeten in staat zijn de kenmerkende aspecten van De Rooy toe te passen op het onderwerp Nederland en Nederlands-Indië. En ze moeten daarin niet beperkt worden door een stofomschrijving die hun voorschrijft hoe ze dat moeten. We hebben in de stofomschrijving veel zaken alleen aangestipt: in de klas kan dan naar verschillende bronnen en interpretaties gekeken worden.'

Genio: 'Dat betekent overigens niet dat leerlingen zomaar een vergelijking tussen het Britse of Franse koloniale systeem en dat van de Nederlanders moeten kunnen maken. Wel bijvoorbeeld aan de hand van een bron, waarin iets kenmerkends over Brits-Indië wordt verteld en waarmee ze dan een vergelijking moeten maken met de situatie in Nederlands-Indië.'

Ad: 'Overigens moesten we ons ook nog aan de domeinomschrijving houden. Maar door De Rooy hebben we dus bijvoorbeeld behalve de economische crisis van de jaren dertig ook de invloed van de patriottenbeweging opgenomen.'

Hoe groot is die invloed geweest?

Ad: 'In de oriëntatiekennis staat dat de patriotten en de Verlichting voor meer democratie en tegen feodalisme en de macht van de Oranjes waren.'

En dan komt die oud-patriot Daendels als gouverneur naar Indië ...

Ad: 'En dan zie je daar inderdaad weinig van terug. Hij blijkt in de kolonie een minder verlichte geest geweest te zijn geweest, dan hij in Europa was. Dat is dan een voorbeeld hoe je die kenmerkende aspecten moet toepassen op het verhaal van Indië.'

Wel een erg smal beeld

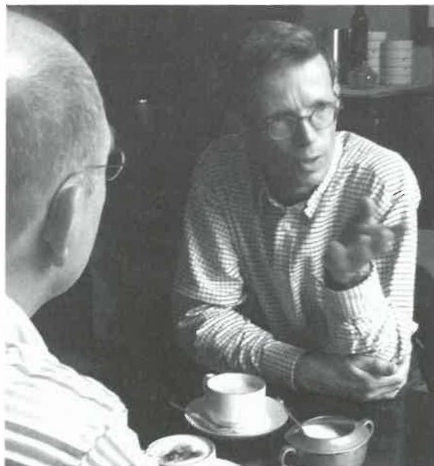
De kritiek is dat jullie door een Hollands ziekenfondsbrilletje naar Indonesië hebben gekeken.

Genio: 'De bevolking van de archipel komt inderdaad als lijdend voorwerp in beeld.'

Ad: 'We hadden te maken met de stofomschrijvingsopdracht. Als wij de keuze hadden gemaakt voor meer, dan zouden de leerlingen zijn verdronken in overvloed. Het zou eenvoudig weg niet leerbaar zijn geweest.'

Genio: 'Hoewel we niet kunnen ontkennen dat het een smal beeld is dat we hebben gegeven.'

Ad: 'Als je ziet wat we eerst hadden! Het dubbele! Er is forse druk uitgeoefend om de stofomschrijving niet te lang en te gecompliceerd te maken. Maar uitgangs-

punt was De Rooy, het moest diachronisch zijn en voldoen aan het domein. En het moest getoetst kunnen worden over een langere periode. Vanuit ons klankbord kwamen signalen in de trant van: zo vol als de vorige stofomschrijving, die van 'Kind en Burger', mocht het beslist niet meer worden. Het onderwerp moest breder en minder gedetailleerd.'

En positief ...

Toch geeft de stofomschrijving een te positief beeld van de Nederlandse aanwezigheid in Indië.

Ad: 'Daar ben ik het niet mee eens. We schrijven over excessen...'

Maar jullie hadden het ook oorlogsmisdaden kunnen noemen.

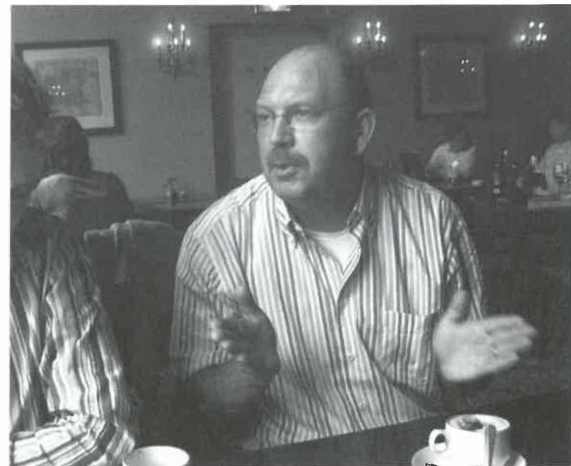
Genio: 'Er is geen vak dat zo in de publieke belangstelling staat...'

Ad: 'We hebben geprobeerd de stofomschrijving neutraal te formuleren. Je kunt zeggen: het cultuurstelsel in 1830 is ingevoerd omdat de kolonie niet winstgevend was. Maar wij wilden zelf dat verband niet leggen. Hoe meer voorbeelden je geeft, des te meer gelegenheid je aan de leerlingen geeft om verbanden uit het hoofd te leren. Je kunt wel vertellen dat de baten van het cultuurstelsel zijn gebruikt om het spoorwegnet in Nederland aan te leggen. Maar de leerling moet die verbanden zelf leggen.'

Genio: 'Overigens: als er in de stofomschrijving sprake is van excessen, verwachten wij dat de docent dat aan de leerlingen uitlegt, bijvoorbeeld met het verhaal van kapitein Westerling.'

En de docent die de leerlingen alleen 'zelfstandig' met het boek laat werken?

Genio: 'Die moet een schop krijgen! Die

doet het niet goed, die begrijpt er niets van. Een docent moet zijn leerlingen standpunten laten opbouwen uit de eigen interpretatie van verschillende informatie. Leerlingen alleen aan de hand van een planner laten werken, wijs ik resoluut af.'

Jullie besteden anderhalve zin aan Kartini. En dat is ook meteen de enige vrouw.

Genio: 'De docent moet daar zelf invulling aan geven.'

Jullie noemen de tientallen Nederlandse troostmeisjes, terwijl er duizenden Indonesische meisjes Japanse soldaten ten dienste moesten zijn.

Genio: 'Dat is een gemis.'

Jullie noemen alleen de Nederlandse slachtoffers van de Japanse dwangarbeid.

Ad: 'De romusha's worden wel genoemd.'

Maar niet dat er honderdduizenden zijn omgekomen.

Genio: 'De stofomschrijving heeft tot doel voor te bereiden op een examen waar leerlingen kennis moeten toepassen, bijvoorbeeld met behulp van bronnen. Maar we zijn inderdaad Eurocentrisch bezig geweest.'

Ad: 'We hebben geworsteld om Indië bij De Rooy in te passen.'

Genio: 'En De Rooy is natuurlijk Nederlandse en Europese geschiedenis en misschien niet zo geschikt voor dit onderwerp. Maar we zijn niet de eersten die zeggen – en laat ik het maar voorzichtig formuleren – dat de tien tijdvakken niet geschikt zijn voor ieder thema.'

Op de foto's v.l.n.r. Hans Pols, Ad Oostveen en Genio Ruesen.